שריית בגד

א. בית יוסף אורח חיים סימן שב

אבל רבינו כתב בסימן של״ד טלית שאחז בה האור יכול ליתן עליו משקין כגון יין שאינו דרך כיבוס אך לא מים משום כיבוס ובסימן שי״ט כתב ויין או מים שהם צלולין יכול לסננן במשמרת ואין כאן משום בורר ומשום ליבון נמי ליכא דמשמרת עשויה לכך ואינו חושש לליבונה אבל בסודר שחושש לליבונו אסור משום ליבון ובשאר משקין חוץ ממים דלא שייך בהו ליבון שרי אלמא דסבירא ליה דאף על פי שאין בבגד שום טנוף אמרינן שרייתו זהו כיבוסו וכדברי רשב״ם... ונראה שטעמו של רבינו משום דכשכתבו התוספות ומצא ר״י מוגה בספר הישר דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו בדבר שאינו כי אם לכלוך בטל ליה תירוצא קמא ואפילו בדבר שאין בו טנוף אמרינן שרייתו זהו כיבוסו כל שאינו דרך לכלוך וראיה לדבר שהתוספות בפרק דם חטאת ובפרק ב׳ דביצה לא כתבו אלא תירוץ זה לבד ולהיות זה דעת רבינו לא כתב ברמזים דיומא דבגד שאין בו טינוף לא אמרינן ביה שרייתו זהו כיבוסו אלא שקשה דכיון שדברי הרא״ש מקצר באותו ספר ה״ל לכתוב דבריו אף על פי שהוא לא יסבור כן. אבל סמ״ג וסמ״ק והתרומה פסקו כתירוץ זה דכל שאין בו טינוף לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו. ומיהו כתבו דאף על פי שאין בו טינוף אסור לשרותו במים דילמא אתי לידי סחיטה כדאמרינן בפרק אלו קשרים גבי פגע באמת המים לעבור זמנין דמתווסן מאניה ואתי לידי סחיטה.

ב. מגן אברהם סימן שיט ס״ק יא

משום ליבון - אבל משמרת עשויה לכך ואין חושש לליבונו (טור) וצ״ע כיון דאמרינן בבגד שרייתו זה כיבוסו א״כ מה לי עשוי לכך או אינו עשוי ובסמ״ג כתב וז״ל ומשום סחיטה ליכא למגזר שהרי המשמרת עשוי לכך ולא קפיד בלבונה כדאמרינן פרק ב״ט (ובסי׳ ש״ך סט״ו) אבל בסודר מים אסור וכו׳ עכ״ל וכ״כ בסה״ת ונ״ל שלזה כוון הטור דס״ל כמ״ש הב״י סי׳ ש״ב בשם התוס׳ והרא״ש דכשאין עליו לכלוך לא הוי כיבוס וכמ״ש שם בש״ע וכ״מ סי״ו אלא דאסור שמא יסחוט והוי כיבוס ולכן בעשוי לכך לא גזרינן ומ״ש בססי׳ של״ד דאסור ליתן מים היינו נמי שמא יסחוט והוי כיבוס אבל בשאר משקין סחיטה שלהם אינו אסורה אלא משום תולדה דדש מפני שאינן מלבנין המשקין ולכן לא גזרינן שמא יסחוט כמ״ש התוס׳ ספי״ד והסמ״ג והמאור פ״ד דביצה אבל למ״ד דאפי׳ אין בו לכלוך אמרי שרייתו זהו כיבוסו דוקא ביין מותר לסנן דאין זה כיבוס אלא טינוף...

ג. דרישה סימן שב ס״ק ד

ולי נראה דלא קשה מידי דהא כבר כתב ב״י עצמו שטעמו של רבינו משום דכשכתבו התוס׳ דמצא ר״י מוגה... וכך אפשר לפרש דברי הרא״ש דכשכתב ומצא ר״י מוגה וכו׳ בטיל ליה תירוצא קמא, ומפני טעם זה לא הביאו ברמזים..

ד. רמ״א שולחן ערוך אורח חיים סימן שב ט-י

אבל בגד שיש עליו לכלוך, אסור אפילו לשכשכו, דזהו כבוסו, אלא מקנחו בסמרטוט בקל ולא בדוחק, פן יסחוט. הגה. ובגד שאין עליו לכלוך, מותר לתת עליו מים מועטים ולא מרובים, שמא יסחוט (ב״י בשם סמ״ג וסמ״ק וסה״ת והרא״ש פ״ק דיומא). ויש אוסרים בכל ענין (ב״י בשם הטור סי׳ של״ד וסי׳ שי״ט ותוספות פרק כל כתבי והגהות פ׳ כ״ב).

הרוחץ ידיו, טוב לנגבם בכח זו בזו ולהסיר מהם המים כפי יכלתו קודם שיקנחם במפה. הגה: ויש שכתבו דאין לחוש לזה, דלא אמרי׳ שריית בגד זהו כבוסו בכי האי גוונא, דאין זה רק דרך לכלוך, וכן נוהגין. ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל בו תינוק מי רגלים, כדי לבטלם שאין זה רק דרך לכלוך בעלמא. (טור) אבל אסור ליתן מים ממש על המי רגלים כדי לבטלם...

ה. מגן אברהם סימן שב ס״ק יט-כב

ולא מרובי׳ - ונ״ל דבדבר שאין מקפיד על מימיו שרי כמ״ש סימן ש״א סמ״ו: ויש אוסרים - ולדידהו דרך ליכלוך שרי כמ״ש ס״י בהג״ה: טוב לנגבם - אבל מדינא שרי כיון שאין בו לכלוך כמ״ש הרב״י ס״ט: דרך לכלוך - ומ״מ נ״ל דבדבר שמקפיד על מימיו אסור שמא יבא לידי סחיטה וכמ״ש סי׳ ש״א ס״ג וסמ״ו:

ו. ביאור הלכה סימן שב

שיש עליו לכלוך - הנה מפשטא דלישנא משמע דסובר כדעה הראשונה המובא ברמ״א דבדבר שאין בו לכלוך לא אמרינן ביה שרייתו זהו כיבוסו וכן ביארו המ״א אולם בספר תו״ש וכן בביאור הגר״א משמע דהמחבר ג״כ ס״ל לנפשיה כדעת היש אוסרין [דכן מוכח לקמן בסימן של״ד סכ״ד דכתב שם ודברי סברא שנית נראים והטעם הוא כמו שכתב בב״י שם דהוא שיטת רשב״ם דס״ל דאפילו דאפילו בדבר שאין בו לכלוך אמרינן שרייתו זהו כבוסו והא דכתב לקמיה בסעיף יו״ד טוב לנגבו ומשמע דמדינא אין צריך היינו משום דהוא דרך לכלוך דאפילו דעת הי״א מודה להקל בזה] והא דנקט יש עליו לכלוך לישנא דמתניתין נקט ומשום סיפא דמקנחו. והנה לדינא עיין בביאור הגר״א שכתב דהנכון כדעה ראשונה אם אינו מתכוין לכביסה ובא״ר משמע ג״כ שדעת רוב ראשונים כהדעה הראשונה ומ״מ כיון שיש כמה ראשונים שמחמירין בזה וכן הוא דעת הטור בסימן שי״ט ובסימן של״ד לפי מה שביארו הב״י בודאי יש לחוש ולהחמיר באיסור תורה וכן משמע באליהו זוטא ועוד אחרונים:

ז. ביאור הגר״א אורח חיים סימן שב סע׳ ט

ויש. ס״ל כתי׳ השני שבתוס׳ דסוף פי״ד דשבת וכן בזבחים וב״י לא הביאו רק תי׳ השני וכן הטור כאן ובסי׳ של״ד כ׳ אהא דאמרינן בפט״ז דשבת טלית שאחז כו׳ משקין כגון יין שאין כו׳ אבל לא מים וכמ״ש תוס׳ שם נותן כו׳ וכ׳ שם ולעיל כו׳ דר״ל תי׳ הראשון של תוס׳ הנ״ל אבל הטור ס״ל כרשב״ם שם וכתי׳ השני וכתב הגמ״ר פי״ג דשבת ראיה ממ״ש בזבחים שם זרק סודר למים חייב דמשמע אפי׳ בלא לשלשת ומ״ש נדה מערמת וטובלת כו׳ וכן ההולך להקביל פני רבו עובר כו׳ פי׳ ר״א בס״י דהיינו בבגדי עור

ע״ש ודוחק. והחילוק הזה שבין מים לשאר משקין כ״כ התוס׳ בכתובות ו׳ א׳ ד״ה האי מהא דמסננין את היין בסודרין ופי׳ דוקא יין משא״כ במשמרת דאין שייך ליבון וכ״כ הטור בסי׳ שי״ט וע״ש בש״ע ס״י ובסי׳ של״ד סכ״ד ויותר נראה דס״ל כמ״ש ב״ח בשם סמ״ג דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו אלא אם נתכוין לכבס כמתני׳ דלשלשת והוא הנכון והוא ג״כ כהיש מתירין דכאן. והרמב״ם ע״כ סובר כתי׳ הראשון של תוס׳ וכיש מתירין דכאן שהרי בפ״ח מתיר ליתן מים בסודרין וכמ״ש בש״ע סי׳ שי״ט שם ובפי״ב מתיר ליתן מים על הטלית וכמ״ש ש״ע שם וכפשטיה דגמ׳ שם ושם ועוד דלדידיה אין חילוק בסחיטה בין מים ליין דכולהו משום מכבס דלא כר״ת בכתובות שם דסחיטת שאר משקין משום מפרק כמ״ש המ״מ בפ״ט ע״ש ובבי״י ס״ס ש״כ ע״ש ונ״מ דלפיר״ת בשאר משקין לא גזרינן שמא יסחוט אם הולך לאיבוד כמ״ש תוס׳ שם ואע״ג דכ׳ שם אליבא דר״ת שסובר כפי׳ הערוך אבל אנן לא קי״ל כן כמ״ש בסי׳ ש״כ סי״ח מ״מ לא גזרינן דלמא יסחוט כיון דפ״ר דלא ניחא ליה הוא מדרבנן ולהרמב״ם אין חילוק וז״ל בפ״ט והסוחט כו׳ ה״ז מכבס וחייב כו׳ ואין סחיטה בשער והוא מגמרא קכ״ח ב׳ ושם מיירי בשמן וכ׳ כאן במכבס ובפכ״ב והסוחט כו׳ משום מכבס לפיכך אסור כו׳ וגמ׳ מיירי בשמן כמ״ש התוס׳ ואין בסחיטה משום מפרק רק בסחיטת פירות אבל כל הסחיטות משום מכבס שהוא מלבן...

ח. שולחן ערוך אורח חיים סימן שלד כד

י״א שאין יכול ליתן עליו משקין כדי שיכבה כשיגיע להם; וי״א שמותר לעשות כן בשאר משקים, חוץ מן המים, משום כיבוס; ויש מתירים אפילו במים. ודברי סברא שנית נראים:

ט. שו״ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן קסט

הנה בסימן ש״ב [סע׳ ט׳] כתב המחבר אבל בגד שיש עליו לכלוך אסור אפילו לשכשכו דזהו כיבוסו. משמע דבאין עליו לכלוך לא מיתסר בשרי׳ כדעת המתירין. וכן בסי׳ שי״ט סע׳ ט״ז מים שיש בהם תולעים מותר לשתותן על ידי מפה בשבת דלא שייך בורר כו׳ ומדלא מיתסר משום כיבוס וליבון משמע דבאין עליו טינוף לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו. אך בסי׳ שי״ט סע׳ י׳ מים צלולים מותר לסננם במשמרת. אבל בסודרין אסור משום ליבון. וכן בסי׳ של״ד סע׳ כ״ד... הרי דאף באין לכלוך שרייתו זהו כיבוסו:

ב) ודעת המגן אברהם סימן שי״ט ס״ק י״א לדעת הטור [ושלחן ערוך שהעתיקו] דבאין לכלוך לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו. והא דסימן שי״ט סעיף יו״ד ודסימן של״ד משום גזירת סחיטה:

ג) אך דעת הרב מלאדי בשלחן ערוך [סי׳ ש״ב ובקו״א שם] להחמיר בשל תורה לומר אף באין לכלוך שרייתו זהו כיבוסו. והא דמותר במשמרת משום שאין דרך ללבנה לא חשיב ליבון כהא דצובע במה ניחא לי׳. והא דסעיף ט״ז משום שהוא דבר מועט ובמים מועטים לא חשיב כיבוס...

ה) ולדידי נראה דהמחבר חשש להאוסרין דבשל תורה הלך אחר המחמיר. אך במקום דליכא איסור תורה גם להאוסרין. פסק כמקילין. על כן במשמרת שאינו חושש לליבונה והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה פסק כמקילין [ולהאוסרין צריך לומר דמשמרת דגמרא באינו של בגד. וכן צריך לומר לשיטת המגן אברהם] וכן בשותה על ידי מפה כיון דדבר מועט הנשרה. וכתב בבית יוסף דלא גזרינן בי׳ שמא יסחוט דאין דרך לסחוט בשביל דבר מועט. וכיון שאין דרך לסוחטו. אין חיוב להרמב״ם דשיעור סוחט שמן כגרוגרת. אף דהמוציא כשיעור סיכת אבר קטן רק משום דלכתחילה אין דרך לסחוט פחות מכגרוגרת. הכא נמי כיון שאין דרך לסחוט פטור. ועיין במלאכת לש סק״ח בהג״ה. וכיון דאפילו להאוסרין פטור בזה. על כן סמך על המקילין. ובסימן של״ד דהוא חשש תורה. כיון דניחא לי׳ בליבונו חשיב צריכה לגופה אף שאינו מתכוין.

י. ביאור הלכה שב סע׳ ט

שאין - אבל כשיש עליו לכלוך אפילו דרך לכלוך כגון לנגב ידים שם אסור לדעה זו כיון שיש עליו לכלוך מכבר כ״כ הפמ״ג וכן משמע בעולת תמיד ומ״מ לענ״ד לא ברירא הדבר כ״כ די״ל דדרך לכלוך לכו״ע שרי ועיין:

יא. שו״ת יביע אומר חלק ז – או״ח סימן מ אות ה

ראיתי בשו״ת שאלי ציון מה״ת (חאו״ח ס״ס כב) שכ׳, בענין שקיות תה לגבי שבת, נראה שאף אם נאמר שאין חשש בישול בהם כשנעשה ע״י כלי שלישי, מכל מקום לכאורה יש לחשוש כשנותנים השקית בתוך מים חמים משום כיבוס, דשרייתו של בגד זהו כיבוסו, וצ״ע אם דרך כיבוס בכיוצא בזה. ומרן הגאבו״ד (רצ״פ פראנק) הורה להחמיר בזה. ע״כ. והנה לפי מ״ש הרמ״א בהגה (שב ס״ט) שבגד שאין עליו לכלוך לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו, ואע״פ שחילק שם בין מים מועטים למים מרובים שיש לחוש שמא יסחוט, כאן אין דרכו להסחט. ומרן הש״ע (שיט סט״ז) פסק, מים שיש בהם תולעים מותר לשתותם ע״י מפה, ומבואר בב״י שם דהיינו כסברת האומרים דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו אלא דוקא כשיש בו לכלוך. ע״ש. והן אמת שיש להקשות ע״ז ממ״ש בש״ע (שלד סכ״ד) שטלית שאחז בו האור יכול לתת עליו שאר משקים שיכבה כשיגיע לשם, אבל לא מים משום כיבוס, וכבר עמד ע״ז בשו״ת דרכי נועם (חאו״ח ד), והעלה שלעולם דעת מרן דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו אלא כשיש בו טינוף, ושאני התם דהוי מים מרובים וכו׳. ע״ש. והרב אליה רבה (שלד ס״ק כג) כ׳ דשאני התם שיש עוד סברא להחמיר משום גרם כבוי. ע״ש. וע׳ במג״א (שיט ס״ק יא). ע״ש. ובס׳ משחא דרבותא (סימן שיט) העלה, שרוב הפוסקים ס״ל דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו אלא כשיש בו טינוף, והם הרמב״ם והתוס׳ והרא״ש והר״ן והסמ״ג והסמ״ק וסה״ת, וכן הוא פסקן של דברים. והכי נקטינן. ע״ש. וכן מתבאר בשו״ת אבני נזר ח״א (קסט). וע״ע בשו״ת לב חיים ח״ב (קצו) ובס׳ פתה״ד (שב סק״ח). וע׳ בשו״ת אורח משפט (עד) שכתב בפשיטות שבכל דבר שהוא נקי ואין עליו שום לכלוך, אין לומר בזה שרייתו זהו כיבוסו, ומותר. ע״ש. ואכמ״ל. ובנ״ד שתיכף המים חמים מתאדמים, יש עוד סברא להקל, דהו״ל כשאר משקים. והעיקר דלא שייך בזה חשש כיבוס כלל.